

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»

Факультет суспільних і прикладних наук

Кафедра управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з методичної роботи

 Ярослав ШТАНЬКО

“ 30 ” 08 2024 р.

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВ
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузі знань:	02 Культура і мистецтво 07 Управління та адміністрування 12 Інформаційні технології 19 Архітектура та будівництво 28 Публічне управління та адміністрування
Спеціальності:	022 Дизайн 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок 076 Підприємництво та торгівля 121 Інженерія програмного забезпечення 192 Будівництво та цивільна інженерія 281 Публічне управління та адміністрування
Освітньо-професійні програми:	Графічний дизайн Фінансовий менеджмент у сфері бізнесу Диджиталізація підприємництва Інженерія програмного забезпечення Будівництво та цивільна інженерія Публічне управління та адміністрування
Освітній рівень:	магістр
Статус дисципліни:	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання:	українська

Івано-Франківськ
2024

РОЗРОБНИК:

к.е.н., доцент, доцент кафедри
управління та адміністрування

Тарас ІВАШКІВ

ЗАТВЕРДЖЕНО на засіданні кафедри
управління та адміністрування
Протокол №1 від 28.08.2024 р.

к.е.н., доц., завідувач кафедри
управління та адміністрування

Ірина ПОПАДИНЕЦЬ

СХВАЛЕНО:

на засіданні Науково-методичної ради, протокол № 1 від 30.08.2024 року

е-mail	taras.ivashkiv@ukd.edu.ua
Номер аудиторії чи кафедри	205
Посилання на сайт	Тарас ІВАШКІВ
Сторінка курсу в СДО	https://online.ukd.edu.ua/course/view.php?id=6457#section-0

ВСТУП

Анотація навчальної дисципліни

Мета. Основною метою вивчення дисципліни є формування у майбутніх фахівців теоретичних знань і практичних навичок у галузі управління конкурентоспроможністю підприємств

Завдання. Найважливішими цілями вивчення дисципліни є вивчення поняття «конкурентоспроможність»; засвоєння основних методичних підходів аналізу конкурентних переваг підприємства та конкурентоспроможності товарів (послуг); оволодіння сучасним методичним інструментарієм, практичними навичками з ефективного управління конкурентоспроможністю підприємств у сучасних умовах господарювання; вивчення загальних та базових стратегій конкуренції; стратегії конкурентної поведінки підприємства; стратегії забезпечення конкурентоспроможності; засвоєння основних підходів щодо розроблення та забезпечення реалізації програм підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Предметом дисципліни є пізнання та свідоме використання сучасних концепцій, методичних підходів щодо оцінки конкурентоспроможності продукції, фірми, стратегічних зон господарювання, конкурентного статусу фірми, діагностики конкурентного середовища підприємства та розробки і обґрунтування оптимальної стратегії управління конкурентоспроможністю.

Результати навчання та їх співвідношення із програмними результатами навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати:

- теорію та практику управління конкурентоспроможністю підприємства;
- теоретичні та практичні аспекти діагностики конкурентної позиції підприємства на ринку;
- ключові методи і підходи до формування сильних конкурентних переваг підприємства;
- джерела і фактори формування конкурентних переваг;
- сутність концепції управління конкурентоспроможністю підприємства та специфічні особливості управління нею в організаціях різних типів;
- методiku оцінки конкурентоспроможності підприємства та продукції.

вміти:

- ідентифікувати всі види конкурентних переваг, якими володіє підприємство, визначати ті, що мають бути досягнутими в майбутньому для поліпшення його конкурентоспроможності;
- використовувати чинники конкурентоспроможності для створення конкурентних переваг підприємства;
- обґрунтовувати організаційно-технічні та економічні рішення щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства;
- застосовувати моделі та методики оцінювання конкурентоспроможності.

Компетентності та результати навчання, яких набувають здобувачі освіти внаслідок вивчення навчальної дисципліни «Управління конкурентоспроможністю підприємств» (шифри та зміст компетентностей та програмних результатів навчання вказано відповідно до проекту TUNING).

Загальні компетентності з переліку проекту TUNING	Назва програмних результатів навчання
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій
Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел	Організувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел
Здатність приймати обґрунтовані рішення	Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс	другий (II)		
Семестр	третій (III)		
Кількість кредитів ЄКТС	3		
Аудиторні навчальні заняття		денна форма	заочна форма
	лекції	14 (в годинах)	4 (в годинах)
	семінари, практичні	16 (в годинах)	4 (в годинах)
Самостійна робота		60 (в годинах)	82 (в годинах)
Форма підсумкового контролю	Екзамен		

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Перелік тем лекційного матеріалу

Тема 1. Конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентні переваги (2 год)

Сутність і види економічної конкуренції. Еволюція поглядів на конкуренцію. Конкуренція, як рушійна сила ринку. Елементи механізму конкурентної боротьби. Конкуренція та підприємство. Види конкурентоспроможності залежно від рівня й об'єкту аналізу.

Самостійне вивчення: Ринковий напрям теорії конкурентних переваг. [4, 5]. (2 год)

Тема 2. Конкурентне середовище підприємства (2 год)

Основні складові конкурентного середовища. Модель «п'яти сил конкуренції» М. Портера та її елементи. Державна політика в сфері регулювання конкуренції. Рушійні сили ринку та інтенсивність конкуренції. Чинники, що впливають на силу конкурентної боротьби. Методи оцінювання інтенсивності конкуренції. Показники концентрації виробництва в галузі. Аналіз діяльності конкурентів.

Самостійне вивчення: Методика побудови та інтерпретація конкурентної карти ринку та карти стратегічних груп [4, 8, 10]. (2 год)

Тема 3. Конкурентні переваги підприємства (2 год)

Сутність ключові чинники успіху: поняття та класифікація. Тактичні та стратегічні чинники конкурентної переваги підприємства. Властивості конкурентних переваг. Порівняльний характер конкурентних переваг. Залежність конкурентних переваг від конкретних умов і причин. Життєвий цикл конкурентної переваги. Концепція «ланцюга створення вартості» та її застосування при реалізації конкурентних переваг.

Самостійне вивчення: Види та джерела формування конкурентних переваг [5, 6, 8]. (2 год)

Тема 4. Стратегічний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства (2 год)

Система конкурентних стратегій підприємства. Сутність поняття «конкурентна стратегія». Найбільш поширені класифікації стратегії ринкової конкуренції. Загальні стратегії конкуренції. Базові стратегії конкуренції. Стратегії конкурентної поведінки підприємства. Стратегії забезпечення конкурентоспроможності як комплексна стратегія. Ситуаційне проектування конкурентної стратегії.

Самостійне вивчення: Адаптація стратегії конкуренції до особливостей динаміки ринку [4, 6, 8]. (2 год)

Тема 5. Конкурентоспроможність товару та методи його оцінювання (2 год)

Критерії та чинники конкурентоспроможності товару. Конкурентоспроможність продукції – основа формування конкурентоспроможності підприємства. Методи оцінювання конкурентоспроможності продукції. Якість товару (послуг) – основний важіль забезпечення його конкурентоспроможності. Оптимізація співвідношення ціни, якості та обслуговування як основна мета управління конкурентоспроможністю товару.

Самостійне вивчення: Основні підходи до управління конкурентоспроможністю товару (послуг) [3, 4, 5]. (2 год)

Тема 6. Система та процес управління конкурентоспроможністю підприємства як елемент сталого економічного розвитку(2 год)

Національна програма сталого економічного розвитку як критерій планування конкурентоспроможності підприємства. Чинники, що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства. Аспекти забезпечення конкурентоспроможності підприємства: виробничий, маркетинговий, фінансовий, інноваційний, організаційно-культурний, кадровий, управлінський. Методи та рівні оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства..

Самостійне вивчення: Цикл управління конкурентоспроможністю [3, 4, 5]. (2 год)

Тема 7. Розроблення та забезпечення реалізації програм підвищення конкурентоспроможності (2 год)

Концепція розроблення та забезпечення реалізації програм підвищення конкурентоспроможності підприємства використовуючи основні цілі національної програми сталого економічного розвитку. Програми підвищення продуктивності та якості як складової програм забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Основні етапи розроблення програми підвищення конкурентоспроможності. Реалізація програми підвищення конкурентоспроможності та моніторинг її перебігу.

Самостійне вивчення: Опрацювати наступне питання: Перспективи розвитку українських компаній згідно програми сталого економічного розвитку. [3, 4, 5]. (2 год)

Зміст практичних занять

Тема 1. Введення в дисципліну «Управління конкурентоспроможністю підприємства» (2 год).

1. Принципи, предмет і завдання дисципліни.
2. Спеціальні методи визначення конкурентоспроможності.
3. Загальнонаукові методи визначення конкурентоспроможності.

Самостійне вивчення: використання ШІ та мережі Інтернет для визначення конкурентоспроможності [4, 5, 6]. (2 год)

Тема 2. Конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентні переваги (2 год).

1. Основні види економічної конкуренції.
2. Конкуренція й підприємство.
3. Види конкурентоспроможності залежно від рівня й об'єкту аналізу.

Самостійне вивчення: Ресурсний напрям теорії конкурентних переваг [4, 5]. (4 год)

Тема 3. Конкурентне середовище підприємства (2 год).

1. Методи оцінювання інтенсивності конкуренції.
2. Показники концентрації виробництва в галузі.
3. Аналіз діяльності конкурентів.

Самостійне вивчення: Інформаційне забезпечення та структура аналізу діяльності конкурентів. [4, 8, 10]. (4 год)

Тема 4. Конкурентні переваги підприємства (2 год).

1. Порівняльний характер конкурентних переваг.
2. Залежність конкурентних переваг від конкретних умов і причин.
3. Життєвий цикл конкурентної переваги.

Самостійне вивчення: Сфери формування та реалізації конкурентних переваг. [5, 6, 8]. (4 год)

Тема 5. Стратегічний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства (2 год).

1. Базові стратегії конкуренції. Стратегії конкурентної поведінки підприємства.
2. Стратегії забезпечення конкурентоспроможності як комплексна стратегія.
3. Ситуаційне проектування конкурентної стратегії.

Самостійне вивчення: Міжнародний досвід стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства [4, 6, 8]. (4 год)

Тема 6. Конкурентоспроможність товару та методи його оцінювання (4 год).

1. Якість товару (послуг).
2. Оптимізація співвідношення ціни, якості та обслуговування як основна мета управління конкурентоспроможністю товару.
3. Основні підходи до управління конкурентоспроможністю товару (послуг).

Самостійне вивчення: Охарактеризувати основні підходи та методи до визначення конкурентоспроможності капіталу (основних засобів) [3, 4, 10]. (4 год)

Тема 7. Система та процес управління конкурентоспроможністю підприємства як елемент сталого економічного розвитку (2 год).

1. Методи оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства.
2. Системно-процесний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства.
3. Інформаційно-комунікаційне забезпечення системи управління конкурентоспроможністю.

Самостійне вивчення: Цивілізаційний аспект управління конкурентоспроможністю [3, 4, 5]. (4 год)

Тема 8. Розроблення та забезпечення реалізації програм підвищення конкурентоспроможності (2 год).

1. Національна стратегія сталого економічного розвитку як елемент успішного конкурентоспроможного бізнесу.
2. Стадії реалізації програми підвищення конкурентоспроможності та моніторинг її перебігу.
3. Особливості конкурентних відносин в Україні згідно програми сталого економічного розвитку.

Самостійне вивчення: Досвід «країн Заходу» щодо реалізації програми підвищення конкурентоспроможності . [1, 3, 4, 5]. (4 год)

**Зміст самостійної роботи студентів
Розподіл годин, виділених на вивчення дисципліни**

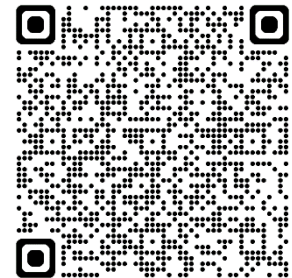
Найменування видів робіт	Розподіл годин	
	денна форма	заочна форма
Самостійна робота, год, у т.ч.:	60	82
Опрацювання матеріалу, викладеного на лекціях	14	4
Підготовка до практичних занять та контрольних заходів	16	4
Підготовка до поточного контролю	-	-
Опрацювання матеріалу, винесеного на самостійне вивчення	30	74

ПОЛІТИКА КУРСУ

Коротко, з покликанням на відповідну нормативну базу УКД, висвітлити питання:

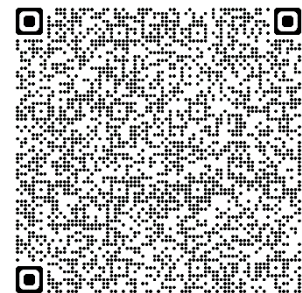
1) щодо системи поточного і підсумкового контролю

Організація поточного та підсумкового семестрового контролю знань студентів, проведення практик та атестації, переведення показників академічної успішності за 100-бальною шкалою в систему оцінок за національною шкалою здійснюється згідно з “Положенням про систему поточного і підсумкового контролю, оцінювання знань та визначення рейтингу здобувачів освіти”. Ознайомитись з документом можна за [ПОКЛИКАННЯМ](#).

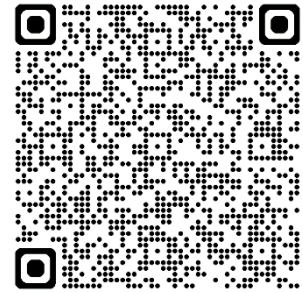
2) щодо оскарження результатів контрольних заходів

Здобувачі вищої освіти мають право на оскарження оцінки з дисципліни отриманої під час контрольних заходів. Апеляція здійснюється відповідно до «Положення про політику та врегулювання конфліктних ситуацій». Ознайомитись з документом можна за [ПОКЛИКАННЯМ](#).

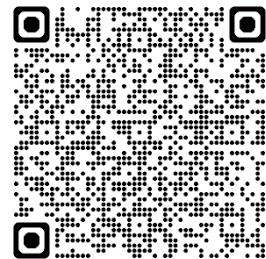
3) щодо відпрацювання пропущених занять

Згідно “Положення про організацію освітнього процесу” здобувач допускається до семестрового контролю з конкретної навчальної дисципліни (семестрового екзамену, диференційованого заліку), якщо він виконав усі види робіт, передбачені на семестр навчальним планом та силабусом/робочою програмою навчальної дисципліни, підтвердив опанування на мінімальному рівні результатів навчання (отримав ≥ 35 бали), відпрацював визначені індивідуальним навчальним планом всі лекційні, практичні, семінарські та лабораторні заняття, на яких він був відсутній. Ознайомитись з документом можна за [ПОКЛИКАННЯМ](#).

4) щодо дотримання академічної доброчесності

“Положення про академічну доброчесність” закріплює моральні принципи, норми та правила етичної поведінки, позитивного, сприятливого, доброчесного освітнього і наукового середовища, професійної діяльності та професійного спілкування спільноти Університету, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання. Ознайомитись з документом можна за [ПОКЛИКАННЯМ](#).

5) щодо використання штучного інтелекту

“Положення про академічну доброчесність” визначає політику щодо використання технічних засобів на основі штучного інтелекту в освітньому процесі. Ознайомитись з документом можна за [ПОКЛИКАННЯМ](#). “Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації академічних творів” містить рекомендації щодо використання в академічних текстах генераторів на основі штучного інтелекту. Ознайомитись з документом можна за [ПОКЛИКАННЯМ](#).

6) щодо використання технічних засобів в аудиторії та правила комунікації

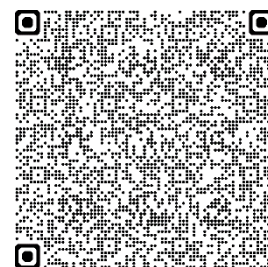
Використання мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та практичних занять дозволяється виключно у навчальних цілях (для уточнення певних даних, перевірки правопису, отримання довідкової інформації тощо). На гаджетах повинен бути активований режим «без звуку»

до початку заняття. Під час занять заборонено надсилання текстових повідомлень, прослуховування музики, перевірка електронної пошти, соціальних мереж тощо, окрім виробничої необхідності. Під час виконання заходів контролю використання гаджетів заборонено (за винятком, коли це передбачено умовами його проведення). У разі порушення цієї заборони результат анулюється без права перескладання.

Комунікація відбувається через електронну пошту і сторінку дисципліни в Moodle.

7) щодо зарахування результатів навчання, здобутих шляхом неформальної/інформальної освіти

Процедури визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної/інформальної освіти визначаються «Положенням про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти». Ознайомитись з документом можна за [ПОКЛИКАННЯМ](#).

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни застосовується комплекс методів для організації навчання студентів з метою розвитку їх логічного та абстрактного мислення, творчих здібностей, підвищення мотивації до навчання та формування особистості майбутнього фахівця

Результат навчання	Метод навчання	Метод оцінювання
Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій. Організовувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел. Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень.	Словесні методи (лекція, розповідь пояснення); наочні методи (ілюстрування, комп'ютерні і мультимедійні методи); інтерактивні методи (дискусія, мозковий штурм, робота в команді (групах), метод «мікрофон», ділові ігри, метод аналогій і асоціацій)	поточний контроль усний контроль письмовий контроль тестовий контроль самооцінювання Екзамен

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Вид	Зміст	% від загальної оцінки	Бал	
			min	max
Поточні контрольні заходи	всього	60	35	60
Підсумкові контрольні заходи	екзамен	40	25	40
Всього:	-	100	60	100

Процедура проведення контрольних заходів, а саме поточного контролю знань протягом семестру та підсумкового семестрового контролю, регулюється «Положенням про систему поточного та підсумкового контролю оцінювання знань та визначення рейтингу студентів».

Фіксація **поточного** контролю здійснюється в “Електронному журналі обліку успішності академічної групи” на підставі чотирибальної шкали – “2”; “3”; “4”; “5”. У разі відсутності студента на занятті виставляється “н”. За результатами поточного контролю у Журналі, автоматично визначається підсумкова оцінка, здійснюється підрахунок пропущених занять.

Критерії оцінювання:

«незадовільно»	володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що позначаються окремими словами чи реченнями; володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його уривчастими реченнями, виявляє здатність висловити думку на елементарному рівні; володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу;
«задовільно»	володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на репродуктивному рівні; володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий, здатний за допомогою викладача логічно відтворити значну його частину; може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки, виправляти допущені помилки;
«добре»	здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, частково контролювати власні навчальні дії, наводити окремі власні приклади на підтвердження певних тверджень: вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки і добирати аргументи на підтвердження певних думок під керівництвом викладача; вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, та вміє застосовувати його на практиці; вільно розв'язує задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;
«відмінно»	виявляє початкові творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, поставлених викладачем; вільно висловлює власні думки і відчуття, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності; використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях; виявляє особливі творчі здібності, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання.

Усі пропущені заняття, а також негативні оцінки студенти зобов'язані відпрацювати впродовж трьох наступних тижнів. У випадку недотримання цієї норми, замість “н” в журналі буде виставлено “0” (нуль балів), без права перездачі. Відпрацьоване лекційне заняття в електронному журналі позначається літерою «в».

До підсумкового контролю допускаються студенти які за результатами поточного контролю отримали не менше 35 балів. Усі студенти, що отримали 34 балів і менше, не допускаються до складання підсумкового контролю і на підставі укладання додаткового договору, здійснюють повторне вивчення дисципліни впродовж наступного навчального семестру. За результатами підсумкового контролю (диференційований залік/екзамен) студент може отримати 40 балів. Студенти, які під час підсумкового контролю отримали 24 бали і менше, вважаються такими, що не здали екзамен/диференційований залік і повинні йти на перездачу.

Загальна семестрова оцінка з дисципліни, яка виставляється в екзаменаційних відомостях оцінюється в балах (згідно з **Шкалою оцінювання знань за ЄКТС**) і є сумою балів отриманих під час поточного та підсумкового контролю.

Шкала оцінювання знань за ЄКТС:

Оцінка за національною шкалою	Рівень досягнень, %	Шкала ECTS
Національна диференційована шкала		
Відмінно	90 – 100	A
Добре	83 – 89	B
	75 – 82	C
Задовільно	67 – 74	D
	60 – 66	E
Незадовільно	35 – 59	FX
	0 – 34	F
Національна недиференційована шкала		
Зараховано	60 – 100	-
Не зараховано	0 – 59	-

Студенти, які не з'явилися на екзамені без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Андросова Т.В., Чернишова Л.О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю: навч. посібник у структурно-логічних схемах. Харків: ХДУХТ, 2019. 202 с.
2. Балановська Т.І., Гоголя О.П., Кубіцький С.О., Михайліченко М.В., Троян А.В. Управління організацією: навчальний посіб. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2021. 464 с.
3. Вашків О.П., Собко О.М., Смерека С.Б. Управління конкурентоспроможністю продукції: навч. посіб. для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 272 с.
4. Дмитрієв І.А., Кирчата І.М., Шершенюк О.М. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. . Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с.
5. Леськів Г.З., Франчук В.І., Левків Г.Я., Гобела В.В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 220 с.

Додаткова література:

6. Лупак Р. Л., Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. Львів, 2016. 484 с.
7. Портер М. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів. Київ: Наш Формат, 2020. 424 с.
8. Аналіз методів та підходів оцінки машин і обладнання [на конкурентоспроможність в історичній ретроспективі. Інфраструктура ринку. 2022. № 66. С 3-7.](http://www.market-infr.od.ua/uk/66-2022) URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/66-2022>.
9. Івашків Т.С. Сучасні підходи до визначення конкурентоспроможності сільськогосподарської техніки. *Вісник ТАНУ*. 2003. №3. С. 36-41.

Електронні інформаційні ресурси:

10. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
11. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, Київ. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
12. Українські підручники онлайн. URL:<http://pidruchniki.ws/#>